

BAŞKA DİLDE YAŞAMAK: ARAP DİLİNDE YAŞAYAN TÜRKÇE KELİME VE YAPILAR

Living in the Other Language: Turkish Words and Structures Living in the Arabic Language

İbrahim Ethem POLAT*

Dil Araştırmaları, Bahar 2018/22: 119-133

Öz: Tarihi ilmi ve edebi birlikteliğimizin bin yılı aşkın bir süredir devam ettiği Arap halkları ve Arapça, karşılıklı etkileşimler sonucu her iki millet Türkler ve Araplar arasında kültürel etkileşim kanalıyla kelime değişimlerine neden olmuş ve her iki dilde de karşılıklı alışveriş gerçekleşmiştir. Özellikle Osmanlı Türkçesinde gerek doğrudan alınarak gerekse Türkçeleştirilerek pek çok Arapça kelimenin günümüz Türkçesinde kullanımına devam edilmektedir. Arap dilinde de pek çok Türkçe kelime, deyim ve yapılar, geçmişte bölgede yoğun Türk varlığının sözlü ve Arapça yazan pek çok Türk âliminin yazılı aktarımlarıyla Arap kültüründe ve dilinde yerleşik hal almıştır.

Arap dilinde gerek halk dili olarak adlandırdığımız Ammice, gerekse standart Arapça olarak adlandırdığımız Fusha ile yazılı edebî eserlerde pek çok Türkçe kelime ve yapı günümüzde de yaşamaya devam etmektedir. Bu makalede bu konuyla ilgili daha önce ele alınan çalışmaların ışığında yeni bir değerlendirme ile Arap dilinde yaşayan Türkçe ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe kelimeler, Türkçe ekler, Arap Dili ve Edebiyatı, kültürel etkileşim, kelime alışverişi.

Abstract: We have had historical, literary, and scientific association with the Arab peoples and the Arabic language for more than a millennium. As a result of the interaction between Turks and Arabs, mutual word borrowings have taken place in both languages. Especially in the Ottoman Turkish, many of the Arabic words which were either taken directly from Arabic or were Turkified have been in use, being preserved in today's Turkish. The intense existence of Turkish population in the region and the Turkish scientists who wrote in Arabic helped the Turkish words, idioms, and structures to be used in the Arabic culture and language.

In the Arabic language, in both what we call Ammice and standard Arabic, and in the literary works, lots of Turkish words and structures are actively used today. In this study, in the light of previous works, the Turkish words which are use in the Arabic language are dealt with a new evaluation.

Keywords: Turkish words, Turkish affixes, Arabic language and literature, cultural interaction, lexical borrowing.

* Dr. Öğr. Üyesi, Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Arap Dili ve Eğitimi Bölümü, Ankara/TÜRKİYE ethempolat@hotmail.com. Gönderim Tarihi 23.04.2018 / Kabul Tarihi: 14.05.2018

Giriş

Arapçada günümüzde Arap dilinde yaşayan Türk dilinden farklı yapılarla geçmiş pek çok Türkçe kelime yer almaktadır. 1986 yılında başlayan Irak, Suudi Arabistan, Suriye, Ürdün, Lübnan, Filistin, BAE, Tunus, Fas ve Cezayir ziyaretlerim ile 2000 yılında bir yıl süreyle Kahire’de bulunuşum esnasında karşılaştığım Türkçe kelimelerin izini sürme çabalarım hep devam edegeldi. Pek çoğunu kulaklarımla işittiğim Arapçada yaşayan Türkçe kelimeler seçkisini oluşturabilmek için notlarım arasında yüzlerce kelime dağarcığı oluştu.

Özellikle Kahire’de yaşadığım yıllarda bir Mısırlının Türk olduğumu öğrenince söylediği “**arsız, utanmaz, edepsiz**” tekerlemesini ise hiç unutamam. Bunları nereden duydun diye sorduğumda; “*çocukken bahçelerine giren çocuklara ev sahipleri bu şekilde bağırırdı*” demişti.

Yine Mısır ve Suriye’de sıkça karşılaştığım yol tariflerinde “İmşi doğri” امشي دوغري (Dümdüz git) yapısı hala kullanımdadır. Bugün bile Mısır’ın en önemli çarşılarından Hân el-Halî’de seyyar satıcılardan dükkân sahiplerine kadar Türk olduğunuzu öğrendiklerinde ilk kuracakları cümle “*Yavaş yavaş Hasan Şaş*” ياواش ياواش حسن شاش tekerlemesidir. Hitap cümlelerinde saygıdeğer, değerli, eğitilmiş kişi manalarına halk arasında kullanılan en önemli yapıyı “يا باش مهندس” “Yâ bâş mühendis” oluşturmaktadır. Kahire’de kurulan akşam pazarlarında mallarının en ucuz halini beyan eden seyyar satıcıların sondaki “ı” harfini hafzedip “bir” kelimesini kullanarak “bi gineyh, bi gineyh” بر جنیه şeklinde bağırışları her akşam sokaklarda çınlamaktadır. 2011 yılında Kahire’de Tahrir Meydanında toplanan göstericilerin üzerine at ve deve üzerinde baltalar, bıçaklar ve kılıçlarla saldıranlar, Arap basınının yanı sıra tüm dünya basınında Türkçe bir kelime olan “Baltacılar” olarak tanıtıldı. Söz konusu kelime, Osmanlı askeri düzeninde önde giden ve ellerinde balta taşıyan fedailer sınıfını oluşturan askerlerin isimlendirilmesinden dönüştürülerek bugün Mısır’da “cellat, eşkıya, zalim” manalarında da hala kullanılmaktadır.

Bugün Sudan’da bir sigara markasının adı برنجي “birinci”dir.¹ Cezayir’de gayri-Müslimlerin evlerine bugün bile yerel halk tarafından بيت كور “beytu kevir (gâvurun evi) denmektedir. Bağdat’ta Türklerin kullandığı şekliyle يلك “yelek” kelimesi Arapça karşılığı olan صدرية “sadriyye” nin yerine sıkça kullanılmaktadır. Bağdat’ın en önemli merkezlerinden el-Meydân semtinin en büyük sokaklarından birinin adı Sâbûnci صابونجي sokağıdır. Ve burada yaşamış lamba üreticisi Davut el-Lambacı adına مات اللمبجي داود وعلومه “mâte’l-lambacî Davud allûme” (Lambacı Davut öldü bütün maharetleriyle!) diye başlayan Arapça halk türküsü vardır. Yine Mısır’da şair Necîb Şihâbeddîn tarafından milli duygularla yazılan ve bestesi yapılmış 1970’lerden beri çalınıp söylenen şarkının nakaratı امان امان بيرم أفندي “Aman Aman Bayram Efendi” şeklindedir. (Affi 2018)

Yukarıdaki şekliyle pek çok örneğini sunacağımız Arapçada kullanılan Türkçe kelimelerin hangi dile ait olduğunu sorduğumuzda, Araplar tarafından Farsça, Süryanice, Yunanca, Latince vs. şeklinde sıralanmakta olup pek çoğunun Türkçe asıllı kelimeler olduğunu bilmediklerini görmekteyiz. Bunun en bariz örneği, Türk

1 <http://sudaneseonline.com/board/207/msg/1178281436.html>.

kültürüne ait olan yoğurt kelimesinin Araplar tarafından kullanılan şekliyle **يوغورت** kelimesi en bariz örneği oluşturmaktadır. Bu yiyeceğin en azından 1000 yıl önce Türk ülkelerinde yapıldığı ve yendiği bir gerçektir. 1000 yıl önce Yusuf Has Hacib'in Kutadgu Bilig ve Kaşgarlı Mahmûd'un Dîvânu Lugâti't-Türk adlı eserlerinde yoğurda bugünkü anlamda rastlanılmaktadır.

Aynı şekilde Türk deyim ve atasözleri ile ilgili de benzer durumu görmekteyiz. Şöyle ki, klasik Arap darb-ı mesel kitaplarında yer almayan, pek çok atasözü ve deyim Türkçe'den alınarak Arapça oluşturulmuştur. Şu atasözü Türkçe'den Arapçaya aktarılmış görünmektedir.

المحروق بالحليب ينفخ على اللبن el-Mahrûku bi'l-halîbi yenfuhu ale'l-lebeni “Sütten ağzı yanan yoğurdu üfleyerek yer” (Fâyed 2007: 66)

Aslı Arapça veya Farsça olup Osmanlı Türkçesinde kullanıldığı şekliyle Arap halk dilinde de yerleşik hal alan pek çok yapı da aynı şekilde Türkçe'nin etkisiyle günümüzde kullanımda yer almaktadır. En belirgin örneklerden olan **أدب خانه** “edebhâne ve **آبدست خانه** “abdesthâne” yapılarıdır. Osmanlı yönetiminden kalan adlandırmalar olan; **أورطة** “orta” (Fırka, grup) **براعتلي** “beratlı (Osmanlıda yetkili görevli) ” **هيته** “hayta” (Osmanlıda uç boylarında görevli asker) kelimelerinin Arapça Ammice kelime ve yapıların yer aldığı sözlüklerde Türkçe yapılar oldukları açıkça belirtilmektedir. (Atiyye 1956: 12, el-Bâbli 2012)

Arap dilinde yaşayan Türkçe kelimeler sadece “Halk dili” veya “Ammice” dediğimiz konuşulan dilde yer almamaktadır. Modern Arap Edebiyatının roman ve hikâye olarak ilk örneklerinden başlayarak günümüze uzayan süreçte pek çok Türkçe kelime yazılı olarak bu nesir örneklerinde yer almaktadır.

Bu konuyla ilgili Türkiye'de daha önce yapılmış bazı önemli çalışmalar mevcuttur.² Özellikle Bedrettin Aytaç tarafından müstakil bir kitapta toplanan “Arapça Lehçelerindeki Türkçe Kelimeler” bu konuda en kapsamlı çalışmadır. (Aytaç 1994: 1-160)

Cihaner Akçay'ın modern Suriye romanının önemli isimlerinden Hanna Mine'nin romanlarındaki Türkçe kelime ve yapıları incelediği çalışması edebi eserlerdeki Türkçe kelimelerle ilgili ilk çalışmayı oluşturmuştur. (Akçay 2001) Şükran Fazlıoğlu tarafından kaleme alınan Arap Romanında Türkler adlı kapsamlı bir kitap çalışmasında da Arap yazarlar tarafından romanlarında kullanılan Türkçe kelimeler daha ayrıntılı olarak tespit edilmiştir. (Fazlıoğlu 2006).

Arapça yazılı ürünlerde en çok kullanılan dört kelimeyi sıralayacak olsak bunlar Efendi, Bek, Hanım ve Paşa kelimeleri olacaktır. Türkçe bu kelimelerinin geçmediği

2 Ahmet Ateş, “Arapça Yazı Dilinde Türkçe Kelimeler Üzerine Bir Deneme”, Türk Kültürü Araştırmaları, Yıl :2, Sayı: 1-2, Ankara 1965; Tuncer Gülensoy, “Yaşayan Farsça ve Arapçadaki Türkçe Kelimeler Üzerinde Notlar”, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. XXI, 1975, s. 127-157; Musa Yıldız, “Türkçe İle Arapça Arasında Karşılıklı Etkileşim”, *NÜSHA*, Yıl: VI, Sayı: 23, Ankara 2006; Musa Alp, *Kelimelerin Göçü: Türkçe Nisbet Eki “-ci” nin Şam Bölgesi (Suriye, Ürdün, Filistin ve Lübnan) Arap Halk Ağzında Kullanımı Hakkında Bir Araştırma*. Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 7 (1), 2007; Sâdük Masliyeh, “Irak Halk Dilinde Dört Türkçe Son Ek –Li, Lik, -Siz, -Çi”, (Çeviren: Halim Öznurhan), *BİLİMNAME*, Sayı: 4, 2004/1, s.133-141; Muhammed Reşit Elderveşi, *Arapçada Meslek, Esnaf ve Sanatkar İsimleri, Morfolojik Olarak Sınıflandırılmaları ve Öğretim Yönetimleri*, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2018, makaleleri ve en kapsamlı kitap çalışması olarak Bedrettin Aytaç, *Arap Lehçelerindeki Türkçe Kelimeler*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı , İstanbul 1994, isimleri ön planda yer almaktadır.

Arapça roman neredeyse yoktur desek çok da iddialı konuşmamış oluruz. Türkçe’den Arapçaya bazı sözcükler Arapça ses ve yapı değişikliğine uğrayarak geçmiştir. Örneğin en çok kullanılan Paşa sözcüğü, Arapçada /p/ sesi olmadığı için /b/ ile “Bâşâ” biçimini almıştır. Bek kelimesi بك her zaman Arapçada karşılandığı /k/ harfi ve sesiyle okunmuş ve yazılmıştır. Çizme جزمه, ilçe ايلجه gibi kelimeler Arapçada /ç/ sesi olmadığından /c/ sesi ile yazılıp okunmuştur.

1. Arapça Şiir, Roman ve Hikâyelerde Geçen Türkçe Kelimeler

Türk-Arap ilişkileri İslam’ın gelişinden önceki devirlere verilen adlandırma ile Cahiliye Döneminden başlayarak çok eski ve köklü bir geçmişe dayanmaktadır. 751 yılında gerçekleşen Talas Savaşı ile başlayan birliktelik hızlı bir yakınlaşma kaydetmiş, ardından Türkler, Abbasî Halifeliğinin en güvendiği askerler konumuna yükselmişlerdir. Türkler için bugünkü Bağdat’ın 70 km kuzeyinde 860 yılında Samarrâ şehrinin kurulmasıyla Orta Doğu coğrafyasında Türk yerleşimi başlamıştır.

Arap coğrafyasında, ilk Türk Devleti olan Tolunoğulları Devleti’nin 868 yılında Mısır’da kurulmasının ardından, 935 yılında İhşidoğulları Beyliği’nin aynı coğrafyada kurdukları hükümler ve 1055 yılında Tuğrul Bey’in Bağdat’a girişi ile oluşan geniş çaplı yerleşimlerin ardından bin yılı aşkın bir süreçte Türk-Arap kader birliği oluşturulmuştur. Ortadoğu coğrafyasından Mağrib’e uzanan coğrafyalarda yoğun Türk varlığının siyasi, askeri sonuçlarının oluşması yanında, kültürel olarak da pek çok etkileşime ve kelime geçişlerine vesile olmuştur.

İlmi yönden de Farabi, İbn Sina, Kaşgarlı Mahmud başta olmak üzere pek çok Türk âlimin bugünkü Arap coğrafyasında bulunuşları, Türkçe konuşmaları ve Arapça eserler kaleme alması, bu eserlerinde Türkçe kelime ve ifadeleri de kullanmalarının etkileri de olmuştur. Bu birlikteliğin getirdiği kelime alışverişinin Arap yazınının çeşitli dönemlerinde ortaya çıktığını görmekteyiz.

Pek çok Arap şiirinde Türkçe kelimeler yer almaktadır. Burada sadece bir örneği kaydetmekle yetineceğiz. Mısırlı şair Ebu’l-Huseyn el-Cezzâr (öl.1280) Türklerin karşılık beklenen övgü şiirlerine pek itibar etmediğini dile getirdiği bir şiirinde “altın” *الطن* “yarmak” *يرمق* ve “yaşmak” *يشمق* (çok yaşa) kelimelerini kullanmıştır. (Sellâm 1971: II, 106)

فكاد لَمَا أَحاول منه يحنق	وكم قابلت تركيا بمدحي
ويرمقتي إذا ما قلت يرمق	ويلطمني إذا ما قلت أطن
فلو أني عطست لقال يشمق	وتسقط حرمتي أبدا لديه

“Kendisine övgüler düzduğüm nice Türk’le karşılaştım. Bu çabamdan neredeyse kızıp köpürmekte,

Karşılığında altın dediğimde bana tokat attı. (kafamı) yarmak dediğimde öfkeyle baktı.

Yanımdaki değerim süreklî düşmekte fakat hapsirınca da çok yaşa demekte.”

1798 yılında başlayan modern Arap Edebiyatı döneminin etkisiyle, 1826 yılında Mehmet Ali Paşa’nın modern ilimleri öğrenmeleri için Fransa’ya gönderdiği ilk heyetin

dönüşüyle sadece pozitif bilimlerde değil edebiyatta da yeni gelişmeler yaşanmıştır. İlk heyetin başında bulunan Ezherli İmam Rifâa Râfî et-Tahtâvî'nin Fransa gözlemlerini içeren eseri “Tahlîsu'l-İbrîz fi Telhisi Bârîz” adlı eseri bu durumun ilk tipik örneğini teşkil eder. Tahtâvî bu eserinde onlarca Türkçe kelime kullanmıştır. Eserde yer alan Türkçe kelimelerden bazıları şunlardır: -Efendi, ilçe, topçu, barut, boğaz, kahveci, ağa, parmak, bayrak, nezle, kibrit, nöbetçi, paşa, karakol ... (Fazlıoğlu 2006: 293) İlerleyen süreçte Mehmet Ali Paşa'nın kurduğu Türkçe bir kelime olan Bulak Matbaasında, özellikle askeri terminolojiyi oluşturacak Türkçe kelimelerin yerleşmesini sağlayacak Türkçe 253, Arapça 255 eser basılmıştır. (İhsanoğlu 2006: 177-185)

Yine Arapçada Muhammed Huseyn Heykel'in “Zeynep” adlı romanıyla birlikte ilk modern roman örneği olarak kabul edilen Muhammed el-Muvaylihî'nin “Hadîs İsa b. Hişâm” adlı romanında; -Efendi, paşa, ağa, karakol, polis, çavuş, boğaz, sancak-gibi pek çok kelime kullanılmıştır. (Fazlıoğlu 2006: 293)

Aynı şekilde Arapça ilk tarihi romanların yazarı kabul edilen Corci Zeydân'ın romanlarında kullanılan Türkçe kelimelerden bazıları şu şekildedir: -Kavurma, tabanca, kaftan, kırmızı, lazoğlu, sancak, at meydanı-

Türkçe kelime yapılarının kullanımı modern Arap roman ve hikâyelerinde de yer almıştır. Modern ilk Arapça öykü sayılan Muhammed Teymur'un “fi'l-Kitâr” (Trende) öyküsünde Arapça “Seyyid” veya “Mevlâ” kelimelerin karşılığı olarak Türkçeden geçtiği şekliyle “Efendi” hitap cümlelerinde “Efendim” ve “Bek” kelimeleri 4'er kez, ayrıca -siz ekiyle Türkçeden geçtiği şekliyle “Edebsiz” kelimesi yer almaktadır. (Yıldız 2002: 43-55), (Mekkî 1998: 108-113)

Modern Arap edebiyatının önde gelen hikâye ve romancılarından Yahya Hakkî'nin bir hikâyesinin adı *البوستجي* Postacı'dır. (Suçin 1998: 58). Eserde Türkçe adının yanısıra pek çok kez “efendi ve efendim” kelimeleri yer almaktadır. (Hakkî 1956: 1-56)

1860 yılından itibaren başlayan ve Modern Arap Edebiyatının önemli bir aşamasını teşkil eden “Göç Edebiyatı”nın önemli isimlerinden Mihail Nuayme'nin “Kâne mâ Kâne” adlı hikâye koleksiyonunun³ en güzel hikâyelerinden birinin başlığı Bey kelimesinin kullanıldığı “Saâdetu'l-Bek” *سعادة البك*'tir. (Koç 2013: 50-53)

1988 yılında Nobel edebiyat ödülünü kazanan Mısır'lı Necip Mahfuz'un pek çok romanında sıkça geçen “bey ve efendi” kelimeleri başta olmak üzere Türkçe kelimenin yer aldığını görmekteyiz. (Mahfûz 1991a: 38; 1991b: 439) Necip Mahfûz, pek çok dile çevrilen en meşhur eseri olan “Midak Sokağı” adlı romanında Türkçe –sız eki ile “edebisiz” kelimesini kullanmıştır. (Mahfûz 1996c: 8)

Romanlarında Türkçe kelimelere yer veren diğer bir Arap edebiyatçısı da Batı sömürgeciliği sonrası edebiyat türü olarak sınıflandırılan post kolonyal edebiyatın önde gelen isimlerinden Sudanlı Tayyib Sâlih'tir. (Koç 2004: 18-24) Dav'u'l-Beyt adlı romanında “sancak *سجك* kelimesini kullanmıştır. Farsça bir yapı olmakla birlikte Farsça etkisiyle değil, 800'lü yıllardan itibaren bugünkü Ortadoğu'dan Afrika'ya Türk Hâkimiyeti ve kültürünün etkisiyle ve ardından 1517 yılındaki Osmanlı fethiyle dört yüz yıl Türk hâkimiyeti altında bulunmasının tesiriyle Osmanlıcadan aktarımla

3 Bu eser Kenan Demiryak tarafından Türkçeye Kısır adıyla çevrilmiştir Babil Yayınları Erzurum 2000.

“hükümdâr” ve “serdâr” kelimelerine de eserlerinde rastlanılmaktadır. (Sâlih 1997: 119).

Cihaner Akçay’ın, Hannâ Mîne’nin Romanlarındaki Türkçe Kelimeler adlı makalesinde Suriyeli deniz ve yelken romancısı olarak tanımlanan yazarın incelenen 22 romanında kullandığı Türkçe kelimelerin sayısı 325 olarak belirlenmiştir. Aynı zamanda makalede Türkçe deyim ve atasözlerinin Arapçaya çevrilerek ifade edildiği 31 yapı tespit edilmiştir. (Akçay 2001:58-61)

Aşağıda sunacağımız kelime ve yapıların Arapçada var olan karşılıklarını verme amacımız, Arap dili ve lügatinde karşılığı bulunduğu halde kullanılan Türkçe kelime ve ifadelerin kültürel bir etkileşim sonucu ortaya çıktığını gösterme amacıyla. Seçilen kelimeler arasında dipnotta gösterilen öncelikli makaleler, kitaplar ve çeşitli sözlükler taranarak Farsça, Fransızca ve Yunanca başta olmak üzere ihtilafı olsa da bu dillerden Türkçeye geçmiş kelimeler değil Türkçeye ait olup Arapçaya geçmiş ve sık kullanılan kelimeler seçkisine yer verilmeye çalışılmıştır.⁴

2. Arapçada Türkçe –Cı, –Ci Eki İle Kullanılan Kelimeler⁵

Türkçe Kelime	Arapça Yazılışı	Arapça Karşılığı	Okunuşu
Anbarcî	أنبارجي	خازن	Hâzin
Arzu hâlcî	عرض حالجي	كاتب العرائض	Kâtibu'l-Arâiz
Baltacî	بلطجي	جلاد /قطاع الطريق	Cellâd/Kuttâ'u't-tarîk
Bekcî	بکجي	حارس	Hâris
Buyacî	بويه جي	ماسح أحنذية	Mâsih Ehziye
Cekmakcî	جقماقجي	بائع الولاعات	Bai'u'l-vellâ'ât
Ciftçî	جفتجي	مزارع	Muzârî'
Çâyci/Şaycî	جايجي/شايجي	مقدم الشاي	Mukaddemu'ş-şây
Eczacî	أجزاجي	صيدالي	Saydalî
Furuncî	فرنجي	خباز	Habbâz
İlcî (elçi)	ايلجي	سفير	Sefîr

4 İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, Dâru Sadir Beyrut 2010, XV Cilt; Münir el-Baalbekî, *el-Mevrid*, Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, Beyrut 1988; Emrullah İşler-, İbrahim Özey, *Türkçe Arapça Kapsamlı Sözlük*, Fecr Yayınevi, Ankara 2008; *Tarama Sözlüğü*, (4. Baskı), C.I-VIII. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009; Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Sözlük*, Aydın Kitabevi, Ankara 2007, 24. Baskı; HenrietteWalter-Gerard Walter, *Dictionnaire Des Mots D'origine Etrangere*, Larousse, Paris 1971; S. Haim, *Farhang Moaser*, Tehran 1998; Türkçe Sözlük, Cilt: 1-2, TDK, 9. Baskı, Ankara 1998; Herkül Millas, *Türkçe-Yunanca Ortak Kelimeler, Deyimler ve Atasözleri*, İstos Yayınları 2012.

5 Ahmed Ateş, “Arapça Yazı Dilinde Türkçe Kelimeler Üzerine Bir Deneme II”, *Türk Kültürü Araştırmaları*, Sayı: 1-2, 1965.s.5-25; Tuncer Gülensoy, Yaşayan Farsça ve Arapçadaki Türkçe Kelimeler Üzerinde Notlar”, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. XXI, 1975, s. 127-157; Hanna Mina, *Nihayetu Raculin Şuca'in*, Daru'l Adab, Beyrut 1992, s. 43, 341; Musa Alp, *a.g.m.*, 179-225; Muhammed Reşit Elderveşi, *Arapça'da Meslek, Esnaf ve Sanatkar İsimleri, Morfolojik Olarak Sınıflandırılmaları ve Öğretim Yönetimleri*, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2018, 73, 84.

Kahvecî	قهوجي	بني	Bunnî
Kamyuncî	كميونجي	سائق الشاحنة	Sâ'iku'ş-şâhine
Kemercî	كمرجي	حزام	Hazzâm
Nûbetcî	نوبتجي	حارس	Hâris
Sâhtecî ⁶	ساختجي	مزور	Muzevvir
Sirkâcî (sirkeci)	سرکاجي	صانع الخل	Sâniu'l-hall
Tamarcî ⁷	تمر جي	ممرض	Mumarriz
Tûbcî	طوبجي	جندي المدفعية	Cundiyyu'l- midfeiyeye
Tütüncî	تتنجي	بائع التبغ	Bâi'u't-tibğ
Udacî	اوداجي	خادم	Hâdim
Yazicî	يازجي	كاتب	Kâtib

3. Arapçada Türkçe —Sız, -Siz Eki İle Kullanılan Kelimeler⁸

Türkçe Kelime	Arapça Yazılışı	Arapça Karşılığı	Okunuşu
Akılsız	عقلسز	أحمق/أبله/عبي	Ahmak/Ebleh/ Gabiyy
Arsız	عارسز	وقح/عديم الحياء	Vekîh/Adîmu'l- hayâ'
Edebsiz	أدب سز	عديم الأخلاق	Adîmu'l ahlâk
İmânsiz	ایمانسز	كافر/عديم الإيمان	Kâfir/Adîmu'l- îmân
Muhsiz	مخسز	أحمق	Ahmak
Şerefsiz	شرف سز	عديم الشرف	Adîmu'ş-şeref
Vucdansiz	وجدانسز	ظالم/جائر	Zâlim/Câir

4. Arapçada Türkçe —Lı, -Li Son Eki İle Kullanılan Kelimeler⁹

Türkçe'de isimden isim yapma eklerinden olan bu eklerle üretilen Arapça kelimelerin çoğunluğunu bir ülkeye, millete veya beldeye ait oluşu ifade etmektedir. Ayrıca, Türkçe de kullanılan bazı isimlerden sıfat yapma şeklinde olduğu gibi aynen alınarak kullanılmıştır.

6 Sahtekar, hilekar, düzenbaz, insanları altadan manasına kullanılmıştır

7 At tımar eden manasına da kullanılmakla birlikte daha ziyade hasta bakıcı manasına kullanılmaktadır.

8 Tuncer Gülensoy, *a.g.m.*, s. 132; Sâdük Masliyah, *a.g.m.*, s. 135.

9 Sâdük Masliyah, *a.g.m.*, s.134-135; el-Hakîm el-Bâblî, "el-Kelîmâtu'n-Nâbiyetu'd-Dahîle fi'l-Lehçeti'l-İrâkiyyeti'd-Dârice" *el-Hivâr*, Sayı: 3598, 2012.

Türkçe Kelime	Arapça Yazılışı	Arapça Karşılığı	Okunuşu
Bağdâdî	بغدادلي	بغدادي	Bağdâdî
Delîkânî	دلي قانلي	شَاب	Şabbun
Halebî	حلبلي	حلبلي	Halebî
Mekteblî	مكتبلي	تلميذ مدرسة	Tilmizu Medrese
Meraklî	مرقلي	فضولي	Fudûliyy
Şamlî	شاملي	دمشقي	Dimaşkî
Şekerlî	شكرلي	بسكّر	Bi's-sukker
Tatlî	تتلي	حلوّ	Huluvvun
Terelellî	ترللي	مخبول	Mahbûl
Usmânî	عثمانلي	عثماني	Usmânî
Yağlî	يغلي	مزيت	Muzeyyet
Zevallî	زوالى	مسكين	Miskîn

5. Arapçada Bazı Türkçe İkilimler ve Kalıp İfadeler:¹⁰

Türkçe Kelime	Arapça Yazılışı	Arapça Karşılığı	Okunuşu
Alaş veriş	آلش ورش	البيع والشراء	el-Bey'u ve 'ş-şirâ'
Aman Aman	آمان آمان	آه آه	Ah ah
Bâş Katip	باشكاتيب	رئيس الكتاب	Reisu'l-kuttâb
Bereket verse ¹⁰	بركات ورسة	بالبركة والرزق	Bi'l-bereketi ver-rızık
Bir de	برضه	أيضا	Eydan
Efendim ¹¹	أفندم	سيدي	Seyyidî
Kabadayı	قبضاي	شجاع/مقدم	Şucâ'/Mikdâm
Karakûl (karakol)	قرقول	مخفر	Mahfer
Kizil kurt ¹²	قزل قورد	الذئب الأحمر	ez-Zi'bu'l-ahmer
Şiş Tavuk	شيش طاووق	سیخ دجاج	Sih decâc
Turlü turlü	تورلو تورلو	متنوع	Mutenevvi'un

10 Özellikle Halep esnafı arasında –Bereket versin manasına yoğun kullanımdadır.

11 Özellikle Araplar arasında -buyrun efendim, -derhal efendim gibi günlük kullanımlarda.

12 Özellikle Mısır'da annelerin erkek çocuklarıyla övünmek için kullandıkları Türkçe bir ifadedir. www.almaany.com/ar/dict/ar-tr/لذقة/

6. Arapçada En Çok Kullanılan Türkçe Kelimeler¹³

Türkçe Kelime	Arapça Yazılışı	Arapça Karşılığı	Okunuşu
Aga ¹⁴	آغا	رئيس الخدم	Reîsu'l-hidem
Armağan	أرمغان	تحفة	Tuhfe
Aslan/Reslân	رسلان/أرسلان	أسد	Esed
Bâbûc	بابوج	حذاء	Hizâ'
Bâga ¹⁵	باغة	غيلم	Gaylemun
Baklâva	بقلاوة	حلوى	Helvâ
Bakrac	بكرج	إبريق قهوة	İbrîku kahve
Balta	بلطة	فأس	Fe'sun
Basma/basmak	باصماق/بصمة	طبعة الابهام	Tab'atu'l-ibhâm
Bastırma	بسطرمة	اللحم المجفف	el-Lahmu'l-muceffef
Beksimât	بقسماط	الخبز اليابس	el-Hubzu'l-yâbis
Bîşlik/Beşlik ¹⁶	بيشليك	جلباب بخمسة زراير	Cilbâb bi hamseti zerâzîr
Boyâ/Bûya ¹⁷	بویا/بویة	طلاء	Tılâ'
Bûş/Boş	بوش	فارغ	Fâriğ
Bûza	بوظة	غبيراء	Gubeyrâ
Efendi	أفندي	السيد	es-Seyyîd
Eski	اسكي/اسق	قديم	Kadîm
İskemle	اسكمله	كرسي	Kursiyyun
Kâdm	قادين	إمرأة	İmra'a
Kirmizi	قرمزي	أحمر	Ahmer
Kubrî (köprü)	كوبري	جسر	Cisr
Kûltûk (koltuk)	قولطوق	كنبة	Kenebe
Kûzî ¹⁸	قوزي	حمل	Hamel
Oda	أوده	غرفة	Gurfe
Oya ¹⁹	اويه	مخرم	Muharrem

13 Reşid Atiyye, *Mu'cemu Atiyye fi'l-Ammiyye ve'd-Dahîl*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye. Beyrut 1956.

14 Baba için kullanıldığı gibi büyük amca, büyük abi, emir verme yetki ve gücüne sahip kişiler için ve hizmetkârların başı için Türkçedeki şekliyle Arap dilinde kullanılmaktadır.

15 Bâga kelimesi kaplumbağa manasına kullanılmıştır.

16 Beş düğmeli elbiseler için kullanılır.

17 Türkçemizde kullanıldığı şekliyle "Boya" manasına değil Arapça 'da "Sıva" manasına kullanılmaktadır.

18 Kuzu manasına kullanılmaktadır.

19 El işleme oya manasına kullanılmaktadır.

Şâbşâk ²⁰	شباشاق	طاسة الحمام	Tâsetyu'l-hammâm
Şâdir (çadır)	شادر	خيمة	Hayme
Şanta (çanta)	شنطة	حقيبة	Hakîbe
Şubân (çoban)	شوبان	راعي	Râî
Tâbûr	طابور	كتيبة	Kefîbe
Tâva	تاوه	مقالة	Miklât
Tebîsî	تبسي	صحن	Sahnun
Tek	تك	واحد	Vâhid
Turşî	طورشي	مخلل	Muhallel
Tuz	ظز	ملح	Milh
Tütûn/Tûtûn	توتون/تتن	تبغ	Tibgun
Ucâk	اوجاق	موقد	Mevkidun
Usta ²¹	أسطى	خبير/معلم	Muallim/Habîr
Utû (ütü)	اوتو	مكوات	Mikvât

7. Arapçada Çoğulları Yapılan Türkçe Kelimeler²²

Aşağıda verdiğimiz kelimeler Türkçeden alınmış kelimelere Arapçada düzenli çoğullar adı verilen cemi müzekker salim ve dişil kelimeler için de cemi müennes salim olarak ve düzensiz şekilde yapılan çoğullar olarak da Arapça kurallara uygun olarak üretilmiştir. Düzenli çoğullar kuralı gereğince bazı Türkçe kelimeler, müzekker kelimelerin sonuna getirilen وَن “ûne” okunuşuyla ve müennes kelimelerin sonuna getirilen ات ve “ât” okunuşuyla oluşturulmuştur. Bazı Türkçe kelimeler de cemi teksir adı verilen ve Arapçada yaklaşık otuz farklı kalıpla düzensiz çoğul üretilen kalıplar içerisinde en çok kullanılan Arapça çoğul kalıplarıyla üretilmiştir.

Türkçe Kelime	Arapça Yazılışı	Arapça Çoğulu	Okunuşu
Âğâ	أغا	أغوات	Eğavât
Alay	ألاى	ألايات	Elâyât
Araba	عربة	عربات	Arabât
Bakrac	بكرج	بكارج	Bakâric
Baltacı	بلطجي	بلطجيون/بلطجية	Baltaciyyûn/ Baltaciyye

20 Hamam taşı manasına kullanılmaktadır.

21 Bir işte, meslekte ve sanatta uzman kişiler için veya şoföre hitaben kullanılır.

22 Ahmed Ateş, a.g.m. s. 9-23; Zeki Kaymaz, “Arapçaya Giren Türkçe Kelimelerin Arapça Kurallarla Çokluk Şekilleri Üzerine”, *Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları*, Volume 2/2 Spring 2007, s. 404-409.

Bârâ	بارا	بارات	Bârât
Bârûda ²³	بارودة	بواريد	Bevârîd
Bâşâ	باشا	باشوات	Bâşâvât
Bây	باى	بايات	Bâyât
Bayrak	بيرق	بيارق	Beyârîk
Behâr	بهار	بهارات	Behârât
Bek	بك	بكات	Bekevât
Bencara	بنجرة	بناجر	Benâcir
Bûgâz	بوغاز	بواغيز	Bevâgîz
Buğma ²⁴	بغمة	بغم	Bugam
Bukca ²⁵	بقجة	بقج	Bugac
Buluk ²⁶	بلك	بلوك	Bulûk
Burgî ²⁷	برغي	براغي	Berâgî
Dağ ²⁸	داغ	داغات	Dâğât
Davlâb ²⁹	دولاب	دواليب	Devâlîb
Gûzluk ³⁰	كوزلك	كزالك	Gezâlik
Kaşla ³¹	قشلة	قشل	Kışal
Kâyiş	قايش	قوايش	Kavâyiş
Kûs ³²	كوس	كوسات	Kûsât
Nîşân	نیشان	نياشين	Neyâşîn
Orta	اورطة	أرط	Urat
Şâkûş ³³	شاكوش	شواكيش	Şevâkîş
Şâl	شال	شيلان	Şilân
Şâvîş ³⁴	شاویش	شواش	Şuvvâş
Takım	طقم	طقوم	Tukûm
Terzî	ترزي	ترزية	Terziyye
Tuğrâ	طغراء	طغراءات	Tuğrâât
Ustâ	اسطى	اسطوات	Ustavât

23 Bârûda kelimesi içine barut konularak atılmasından dolayı tüfek için kullanılmıştır.

24 Buğma kelimesi inci gerdanlık manasına kullanılmaktadır.

25 Bukca kelimesi, ağzı bağlanan evrak torbaları manasıyla birlikte, gömlek çamaşır vb. nin içine konulduğu örtü, sergi, bîhça manasına kullanılmıştır.

26 Buluk kelimesi, askeri bölük manasına kullanılmıştır.

27 Burgî kelimesi özellikle Halep'te burğu manasına kullanılmaktadır.

28 Dağ kelimesi, dağlamak manasına kullanılmıştır.

29 Davlâb kelimesi, dolap manasına kullanılmıştır.

30 Gûzluk kelimesi özellikle Mısır'da gözlük manasına kullanılmaktadır.

31 Kaşla kelimesi, bazen de kuşla söylenilişiyle hem kışla hemde hastahane manasına kullanılmıştır.

32 Kûs kelimesi kôs manasına kullanılmıştır.

33 Şâkûş kelimesi, çekiç manasına kullanılmıştır.

34 Şâvîş kelimesi, askeri bir unvan olan çavuş kelimesi manasına kullanılmıştır.

8. Türkçe Atasözlerinden Araplaştırılmış veya Etkileşimlerle Benzerlik İçeren Atasözü ve Deyimler:³⁵

Arapça atasözleri ve deyimlerin büyük bir kısmı İslam öncesi Cahiliye döneminde Arapların şiir ve başlıca hitabet olan nesir örneklerinden oluşmuş ve bunlar Emevîler döneminden itibaren derlenerek “Emsâl” adı verilen kitaplarda telif edilmiştir. En meşhuru olan el-Meydânî'nin “Mecmeu'l-Emsâl” adlı eserinde 6000 darb-ı mesel yer almaktadır. Arapçaya ait örnek olarak sunduğumuz şu iki atasözüne kısaca bir göz attığımızda aşağıda vereceğimiz örneklerin Türk kültüründen mülhem olup Araplaştırıldıkları anlaşılacaktır.

Türkçesi	Arapçası	Okunuşu
Sen rüzgâr olursan fırtınayla karşılaşırın ³⁶	إن كنت ريحا لاقيت إعصارا	În kunte rîhen lâkayte i'sâren
Komşumu sattım evimi değil ³⁷	بعث جاري ولم أبع داري	Bi'tu dârî ve lem ebi' beytî

Türkçe Atasözü	Arapçada Kullanım	Okunuşu
Sütten ağzı yanan yoğurdu üfleterek yer	المحروق بالحبيب ينفخ على اللبن	el-Mahrûku bi'l-halîbi yenfuhu ale'l-lebeni
Dağ dağa kavuşmaz insan insana kavuşur	جبل لجبل لا يلتقي وإنسان لإنسان يلتقي	Cebelun li cebelin lâ yeltekî ve insânun li insanin yeltekî
Bir kulaktan girdi öbür kulaktan çıktı.	دخل من أذن و خرج من أخرى	Dehala min uznin ve harace min uhrâ
Dilimde tüy bitti.	طلع الشَّعْرَ على لساني	Tala'a'ş-şagra alâ lisânî
Dağdan geldi bağdakini kovdu.	جاء من البرية و أخذ الأولية	Câe mine'l-berriyye ve ahaze'l-evveliyye
Rüzgâr eken fırtına biçer.	من يزرع الرِّيح يحصد العاصفة	Men yezrau'r-rîhe yahsudi'l-âsife
Harekette bereket vardır.	الحركة بركة	el-Haraketu beraketun
Tencere kapağını bulur.	الطنجرة لا بدّ أن تجد غطاها	et-Tanceratu lâ budde en tecide gitâehâ
İnsan bir elle iki karpuzu taşıyamaz.	لا يستطيع المرء أن يحمل بطّختين بيد واحدة	Lâ yestetû'l-Mer'u en yahmile battihateyni biyedini vâhidin

35 Vefâ Kâmil Fâyed, *Mu'cemu'l-Teâbiri'l-İstilâhiyye fi'l-Arabiyyeti'l-Muâsire*, Alemu'l-Kutub, Kahire 2007; Cihaner Akçay, “Hannâ Mîne'nin Romanlarındaki Türkçe Kelimeler”, *NÜSHA*, Yıl: 1, Sayı: 3, Ankara 2001, s.58-61.

36 Ebû Hilâl el-Askerî, *Cemheretu'l-Emsâl*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 1988: C. II, s. 36.

37 Ebû Hilâl el-Askerî, *a.g.e.*, C.I, s. 179.

Denizi görmeden paçayı sıvama	لا تشمر قبل الوصول إلى النهر	Lâ tuşemmur kable'l-vusûl ile'n-nehr
Ev alma komşu al	الجار قبل الدار	el-Câru kable'd-dâr
Bıçak yarası geçer dil yarası geçmez	جرح السيف يبرأ وجرح الكلام لا يبرأ	Curhu's-seyfi yebreu ve curhu'l-kelâmi lâ yebreu
Özrün kabahatinden büyük	عذرك أكبر من ذنبك	Uzruke ekber min zenbike

Sonuç

Makalemizde ele almaya çalıştığımız şekliyle Arap dilinde ve kültüründe farklı zaman dilimlerinde sayısal artış ve azlık gösteren Türkçe kelime ve yapılar ile Türk kültürünün etkileri her çağda olduğu gibi günümüzde de görülmektedir. Bu konuda ele aldığımız konu öncesi yayınlanan değerli çalışmalarla da Türk dilinin zengin yapısının özelde Arapçaya ödünç verdiği kelimelerin tespiti ele alınarak başvuru kaynakları oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu tespitlerin en büyük hedefi ve katkısı Türk diline ait kelimelerin başka dillere ait olarak gösterilmesini engelleme çabalarıdır.

Ayrıca, iletişim çağının geldiği son noktada, insanlar kelimelerin asli yapıları ve kökenlerine ilişkin sosyal medya ağlarından doğru olmayan bilgilerle beslenmekte olup kendi dil varlıklarını başka dillere ait olarak algılamaktadırlar. Bunun en bariz örneği Arapçaya geçmiş pek çok Türkçe kelimenin özellikle Farsça'dan geldiği yönündeki alsız bilgi eksiklikleridir.

Türkçe kelimelerin kendi ek ve yapılarıyla Arapçaya direkt geçtiği gibi bazı Türkçe kelimeler de Arapça çokluk yapı kurallarına göre Arapçada çoğul yapılmıştır. Yukarıda örneklerini sunduğumuz onlarca kelime ve yapının, çok daha kapsamlı araştırmalar sonucu yüzlerce artırılması mümkündür. Hep söylenegeldiği şekliyle Türkçe'ye ait kelime ve yapılar sadece halk dilinde yer almamakta aynı oranda Klasik Arapçadan Modern dönem Arapçasına kadar binlerce Arapça yazılı eserde Türkçe'nin zengin ve güçlü ifadeleri ve kelimeleri yaşamaya devam etmektedir. Tıpkı Türkçemizde pek çok Arapça kelime ve yapının bugün günlük konuşmada ve yazılı eserlerde yer alabildiği gibi. Karşılıklı kelime ve kalıp yapılar alışverişiyle ilgili bu durum; 1074 yılında Kaşgarlı Mahmut'un *Dîvânu Lugâti't-Türk'e* girişinde ifade ettiği şekliyle; Arap Dili ve Türk Dili, zengin kelime ve dil yapılarının etkileriyle her iki dilde de geçmişten günümüze, her zaman “at başı” birlikte gitmeye devam etmekte olduğunu göstermektedir.

Kaynakça

- AFİFİ, Muhammed (2018). el-Uğniyetu'l-Vataniyye fi'târîhi'l-Mısırî, el-Merkezu'l-Arabî li'Dirâsât ve'l-Buhûs: <http://www.acrseg.org/4793> (erişim 09.05.2018)
- AKÇAY, Cihaner, (2001). “Hannâ Mîne'nin Romanlarındaki Türkçe Kelimeler” *Nûsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, Ankara: Yıl:1, Sayı:3, s. 55-70.
- ALP, Musa, (2007). “Kelimelerin Göçü: Türkçe Nisbet Eki “-ci” nin” Şam Bölgesi (Suriye, Ürdün, Filistin ve Lübnan) Arap Halk Ağzında Kullanımı Hakkında Bir Araştırma”, *Ç.Ü. İlahiyat Fak. Dergisi*, Adana: Cilt: 7, No:1, s.179-225.

- ATEŞ, Ahmet (1965). “Arapça Yazı Dilinde Türkçe Kelimeler Üzerine Bir Deneme”, *Türk Kültürü Araştırmaları*, Yıl :2, Sayı: 1-2, Ankara, s. 5-25.
- ATİYYE Reşid (1956). *Mu'cemu Atiyye fi'l-Ammiyye ve'd-Dahil*, Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye.
- AYTAÇ, Bedrettin, (1994). *Arap Lehçelerindeki Türkçe Kelimeler*, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı
- BAALBEKİ, Münir (1988), *el-Mevrid*, Beyrut: Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn.
- BİLİR, Mehmet, (2006). Hanna Mina'nın Nihayetu Raculin Şucain' Adlı Romanının İncelenmesi, Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- DEMİRAYAK, Kenan (2000). *Kısır*, Erzurum: Babil Yayınları.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, (2007). *Osmanlıca-Türkçe Sözlük*, Ankara: Aydın Kitabevi, 24. Baskı.
- EL ASKERİ, Hasan b. Abdullah Ebû Hilâl,(1988). *Cemheretu'l-Emsâl*, Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, C.I, s. 179, C. II, s. 36.
- EL-BABLİ, el-Hakîm, (2012). “el-Kelimâtu'n-Nâbiyetu'd-Dahile fi'l-Lehceti'l-İrâkiyyeti'd-Dârice” *el-Hivâr*, Sayı: 3598, (<http://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=290340>) (erişim 09.05.2018)
- ELDERVEŞİ, Muhammed Reşit, (2018). “Arapçada Meslek, Esnaf ve Sanatkâr İsimleri, Morfolojik Olarak Sınıflandırılmaları ve Öğretim Yönetimleri”, Ankara: *Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.Ankara.
- FAYED, Vefâ Kâmil (2007). *Mu'cemu't-Teâbîri'l-İstîlâhiyye fi'l-Arabiyyeti'l-Muâsire*, Kahire: Alemu'l-Kutub.
- FAZLIOĞLU, Şükran, (2006). *Arap Romanında Türkler*, İstanbul: Küre Yayınları.
- GÜLENSOY, Tuncer (1975). “Yaşayan Farsça ve Arapçadaki Türkçe Kelimeler Üzerinde Notlar”, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. XXI, s. 127-157.
- HAİM, S., (1998). *Farhang Moaser*, Tehran.
- HAKKİ, Yahya, (1956) *el-Bustacî*, Matbaatu Mecelleti'l-Cedide, Dabi.
<http://sudaneseonline.com/board/207/msg/1178281436.html>. (erişim 09.05.2018)
- İBN MANZUR (2010), Lisânu'l-Arab, Beyrut: Dâru Sâdir.
- İHSANOĞLU, Ekmeleddin (2006), *Mısır'da Türkler ve Kültürel Mirasları*, İstanbul IRCICA.
- İŞLER, Emrullah-ÖZAY, İbrahim (2008). *Türkçe Arapça Kapsamlı Sözlük*, Ankara: Fecr Yayınevi.
- KAYMAZ, Zeki (2007). “Arapçaya Giren Türkçe Kelimelerin Arapça Kurallarla Çokluk Şekilleri Üzerine”, *Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları*, Volume 2/2 Spring 2007, s. 404-409.
- KOÇ, Celal Turgut (2004), *Tayyib Salih ve Romancılığı*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KOÇ, Celal Turgut, (2013). “Mihail Nuayme; “Bey'in “Saadet”i”, *Mahalle Mektebi Edebiyat Dergisi*, Yıl: 2, Sayı: 9, Konya, s. 50-53.
- MAHFUZ, Necib (1996c). *Zukâku Midak*, Kahire: Mektebetu Mısır.
- MAHFUZ, Necib, (1991b). *Miramâr*, Beyrut.
- MAHFUZ. Necib,(1991a). *el-Lissu ve'l-Kilâb*, Beyrut.
- MASLİYEH, Sâdük, (2004/1).“İrak Halk Dilinde Dört Türkçe Son Ek –Li, Lik, -Siz, -Çi”, (Çeviren: Halim Öznurhan), *BİLİMNAME*, , Sayı: 4, s. 133-141.
- MEKKİ, Tâhir Ahmed, (1988). *el-Kissatu'l-Kasîra*, Kahire.
- MİLLAS, Herkül (2012). *Türkçe-Yunanca Ortak Kelimeler, Deyimler ve Atasözleri*, İstanbul: İstos Yayınları.
- MİNA, Hanna (1992), *Nihayetu Raculin Şuca'in*, Beyrut: Daru'l Adab.
- SALİH, Tayyib (1997). *Dav'u'l-Beyt*, Beyrut: Dâru'l-Cîl.

- SELLAM, Muhammed Zağlül, (1971). *el-Edeb fi'l-Asri'l-Memlûki*, Kahire: Dâru'l-Meârif, Cilt: II.
- SUÇİN, Mehmet Hakkı (1998). *Yahya Hakkı ve Kısasuhu al-Kasîra*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara. 102s.
- Tarama Sözlüğü (2009). (4. Baskı), C.I-VIII. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkçe Sözlük* (1998). (9. Baskı), C. I_II. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkçe Sözlük*, (1998). Cilt: 1-2, Ankara: TDK, 9. Baskı.
- WALTER, Henriette-Gerard, (1971). *Dictionnaire Des Mots D'origine Etrangere*, Paris: Larousse.
www.almaany.com/ar/dict/ar-tr/لرزق/ (erişim 09.05.2018)
- YILDIZ, Musa (2002). Arap Edebiyatında İlk Modern Öykü; Muhammed Teymûr'un fi'l-Kitâr'ı", *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi* S. 4, s. 43-55.
- YILDIZ, Musa, (2006). "Türkçe İle Arapça Arasında Karşılıklı Etkileşim", *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, Ankara: Yıl: VI, Sayı: 23, s. 7-37.